

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju/da@regeringskansliet.se
Ju2025/01097

Betänkandet SOU 2025:56 Stärkt skydd för domstolarnas och domarnas oberoende.

Förvaltningsrätten i Stockholm vill inledningsvis hänvisa till sitt yttrande över betänkandet Förstärkt skydd för demokratin och domstolarnas oberoende (SOU 2023:12).

Förvaltningsrätten har därutöver följande synpunkter på de aktuella bedömningarna och förslagen i det nu remitterade betänkandet.

En förändrad ordning för ansvarsutkrävande (4-5 kap.)

Förvaltningsrätten instämmer i huvudsak med utredningens bedömningar och förslag om ny reglering och synsätt på domarnas rättsliga ställning och ordning för anställning samt prövning av avstängning, entledigande och avsättning av ordinarie domare.

Det är positivt att domstolarnas konstitutionella särställning stärks genom förslagen och att det säkerställs att Sverige lever upp till de skyldigheter som följer av anslutningen till EU (se bl.a. avsnitt 19.10). Förskjutningen av frågor som avskedande, avstängning och entledigande från ett arbetsrättsligt perspektiv till ett offentlighetsrättsligt är från dessa utgångspunkter motiverad även om arbetsgivarens mandat att styra verksamheten vid domstolen därigenom minskar i någon mån

En ny prövningsordning för förflyttning av domare (11 kap.)

Det är viktigt att möjligheten till förflyttning av domare av organisatoriska skäl kvarstår i 11 kap. 7 § RF. Med stora förändringar i samhället kan det vara nödvändigt att även anpassa domstolarnas yttre organisation och förflytta domare för att möjliggöra och upprätthålla domstolarnas funktionalitet. Förvaltningsrätten ställer sig därför bakom den föreslagna bestämmelsen i 7 kap. 7 § i lagen om domstolar och domare och ordningen att Domstolsstyrelsen och Domaransvarsnämnden prövar sådana förflyttningar i stället för regeringen.

Det är dock viktigt att sådana förflyttningar vid behov även kan ske mellan domstolsslagen dvs. mellan allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar på de olika nivåerna. Utredningens tolkning (sid.423) synes vara att det skulle finnas ett sådant hinder baserat på ett propositionsuttalande från år 1964 – från en tid då de allmänna förvaltningsdomstolarna inte var inrättade. Enligt domstolens mening ger emellertid varken lydelsen i 11 kap. 7 § RF eller den föreslagna nya bestämmelsen stöd för ett sådant synsätt. De i regeringsformen uppställda

förutsättningarna att förflyttning endast kan ske till annan jämställd domaranställning bör vara säkerställda även vid förflyttningar mellan allmänna domstolar och allmänna förvaltningsdomstolar. Detta bör dock uppmärksammas och förtydligas i det fortsatta arbetet med lagstiftningen.

Överflyttning av bestämmelser till den nya lagen om domstolar och domare (16 kap.)

Överflyttning av bestämmelser från fullmaktslagen (16.3)

Förvaltningsrätten instämmer i utredningens bedömning att det finns en asymmetri i bestämmelserna om tjänstgöringsskyldighet i 14 § fullmaktslagen och domstolen anser att en översyn därför bör göras innan regeln överflyttas och förs in i den nya lagen.

Regler om uppsägning från en ordinarie domares sida bör tas in i den nya lagen (16.5 samt 17.12)

Domstolen har inget att invända mot att bestämmelser om egen uppsägning tas in i den nya lagen men anser att det är lite oklart om villkorsavtalets regler i 14 kap.4 § om skyldigheten att säga upp sig vid en anställning hos annan arbetsgivare ska fortsätta att gälla. Det är inte helt ovanligt att domstolens ordinarie domare blir aktuella för andra anställningar och chefsuppdrag utanför domstolarna. Att dessa i en sådan situation skulle kunna kvarstå i anställningen som ordinarie domare vid underlåten egen uppsägning framstår inte som rimligt eller konstitutionellt nödvändigt.

För att det inte ska råda någon tvekan om att det förväntas en skriftlig uppsägning från domarens sida bör det därför tas in ett nytt stycke i 7 kap. 14 § med innebörden att när en ordinarie domare går över till en anställning hos en annan arbetsgivare ska han eller hon skriftligen säga upp sig från anställningen, om han eller hon inte ska vara ledig från denna. Ett alternativ är att hänvisa till kollektivavtal på samma sätt som i 7 kap. 13 §.

Konsekvenser (19 kap.)

Förvaltningsrätten instämmer i vikten av att den nya ordningen genomförs i sin helhet (avsnitt 19.2), behovet av att kommunicera syftet med den nya ordningen (avsnitt 19.12) och att det genomförs en utvärdering av den nya ordningen och övriga förslag som genomförts (avsnitt 19.13).

När det gäller informationsinsatser är det av vikt att dessa blir anpassade både till domares och allmänhetens behov av information.

På den sistnämnda punkten anser förvaltningsrätten att en utvärdering bör göras både fem år och tio år efter att förslagen har varit i kraft. Att avvakta tio år ger i och för sig möjlighet att på lång sikt se hur den förändrade ordningen implementerats i praktiken, men det är alltför lång tid om det visar sig att den nya ordningen inte uppnått sitt syfte eller har skapat praktiska problem.

Detta yttrande har beslutats av lagmannen Eva-Lotta Hedin. I beredningen har även den samordnande chefsrådmannen Maria Eka och biträdande chefen för administrativa enheten Maria Askersjö Blomqvist deltagit.

Eva-Lotta Hedin